

հասաւ խումբին, որ լռութեամբ իր ընթացքը կը շարունակէր, մինչեւ հասաւ Վարդանակերտ:

Սուրեն, որ մինչեւ այն ժամանակ բերանը չէր բացած, ցցուց հեռուանց Գրիգորի ծեր գօրավար մը, որ աւանին հողապատնէներուն դուռը կեցած զիբէնք կը դիտէր. «Տէ՛ս,— ըսաւ,— սա ծերը Թեոդորոսի տեղապահ եւ մեծ բարեկամն է. սա է, Ատոմ Շահունի, երկիւղ երթէք չէ գիտցել թէ ի՞նչ է, մահն արհամարիել իրեն բնութիւն է դարձել, հիմա որ վաթսունն անց է, պատերազմի մէջ երիտասարդէ լաւ կը կռուի, կարող է խարդախութիւն մը, սուտի մը համար իր զաւակն սպաննել. կարծեմ թէ իւր ծիծաղը ոչ ոք տեսած չէ, երբ մօտենանք եւ զինքը դաժան տեսնես մի՛ գարմանար, բացի Թեոդորոսէ ոչ ոք համարմունքի արժանի չի սեպեր, եւ շնորհք է եթէ չարհամարիէր»:

Եւ իրօք, երբ մօտեցան, ծեր գօրավարը հագիւ թէ ընթուիների թեթել շարժմունքով բարել մը առաւ, իւր արձանի դիրքը ամենեւին չի Փոխեց: Իսկ Սուրեն, որպէսզի կարենայ զինք խօսեցնել, նոյն Ատոմի առ Թեոդորոս դրած թղթիկը ցոյց տալով, հարցուց թէ ո՞ր էր Յայոց գօրավարը:

— Այս նամակն ո՞վ քեզ տուաւ, Կամսարական,— ըսաւ դաժան ծերը:

— Այս առաւօտ ինձ տուին իշխանին կողմէն:

— Դուք քնած էիք, երբ նա հոս էր,— զրուցեց ծերը խստութեամբ, եւ իբրեւ թէ ինքնիրեն խօսելով,— այս է ահա մեր իշխանաց եւ իշխանագանց սովորութիւնը, ամենէն լաւերը քուն կը լինին, երբ գործելու ժամանակ է, իսկ վատերը մեծ շնորհք կ'ընեն եթէ մատնիչ չլինին եւ թշնամուոյն չառաջնորդեն:

— Կարելի՞ է, Ատոմ իշխան, մեզ իմացնես թէ որո՞նք են թշնամուոյն առաջնորդողք:

Այս խօսքին ծերը պատասխան նաեւ չի տալով՝

— Յայոց գօրավարը, որ այս թուղթը քեզի թողեր է, ըսել կուզէ, որ երթաս զինքը յունաց բանակը գտնեմ, տէ՛, գնա՛, մի՛ դանդաղիր, տէ՛ս, ինձ էլ պատվիրեց գօրքը պատրաստի ունենալ,— ըսաւ եւ ձեռքով ցցուց գօրքը, որ պատրաստ զէնքի վրայ կանգնած կը սպասէին:

Եւ այս խօսքերը զրուցելով կռնակը դարձուց բոլորովին: